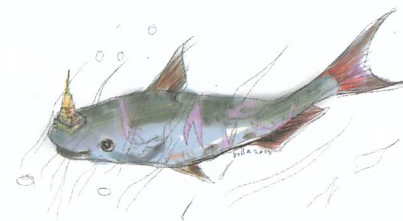

ลัษณ์เมือง
 เชียงของ
 ด้วยใจ

ลัมผัสเมือง
เชียงใหม่
ด้วยใจ

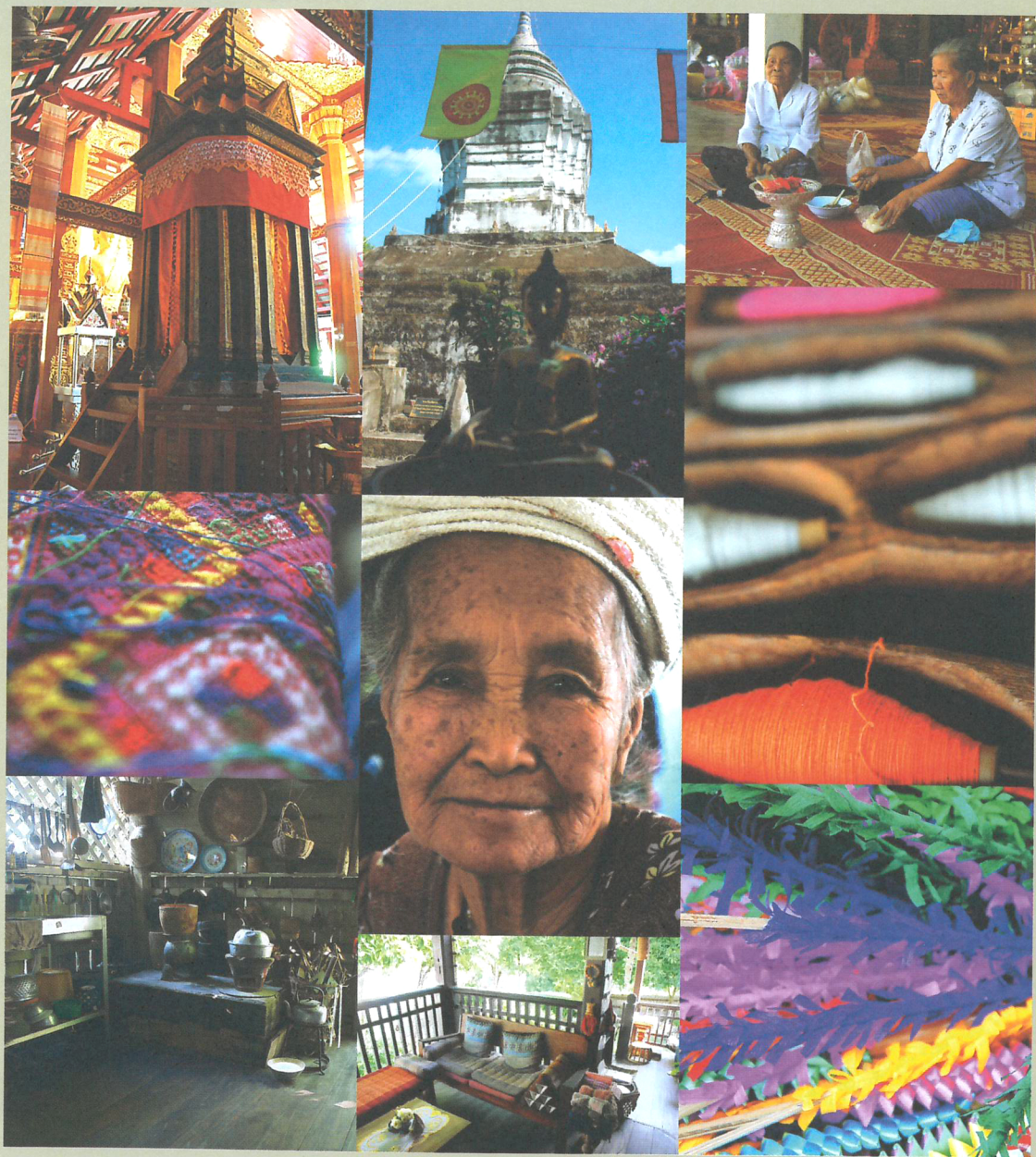
พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง

ลัทธิผีเสื้อเมือง
เงียงของ
ด้วยใจ

๕

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง

-- คำนำ --

_____ สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้สนับสนุนการวิจัยเมืองสุภาพะที่ดี โดยมีงานวิจัยในเมืองที่กำลังเผชิญหน้าความเปลี่ยนแปลง จากการพัฒนาภูมิภาค ได้แก่ เมืองเชียงแสนและเมืองเชียงของ จังหวัดเชียงราย ที่กำลังได้ผลกระทบจากการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทาง R3A ที่เริ่มจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ในมณฑลยูนนาน ลงทางใต้ผ่านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเข้าประเทศไทยที่อำเภอเชียงของ ทำให้มีการขนส่งสินค้า การท่องเที่ยว การเดินทางระหว่างประเทศได้อย่างสะดวกมากขึ้น ซึ่งสะพานนี้จะสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้เติบโตในภูมิภาคนี้เป็นอย่างยิ่ง แต่ผลกระทบที่จะตามมานั้นเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวล ทั้งในด้าน คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม อาชีพ และภูมิทัศน์ของเมือง ที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป

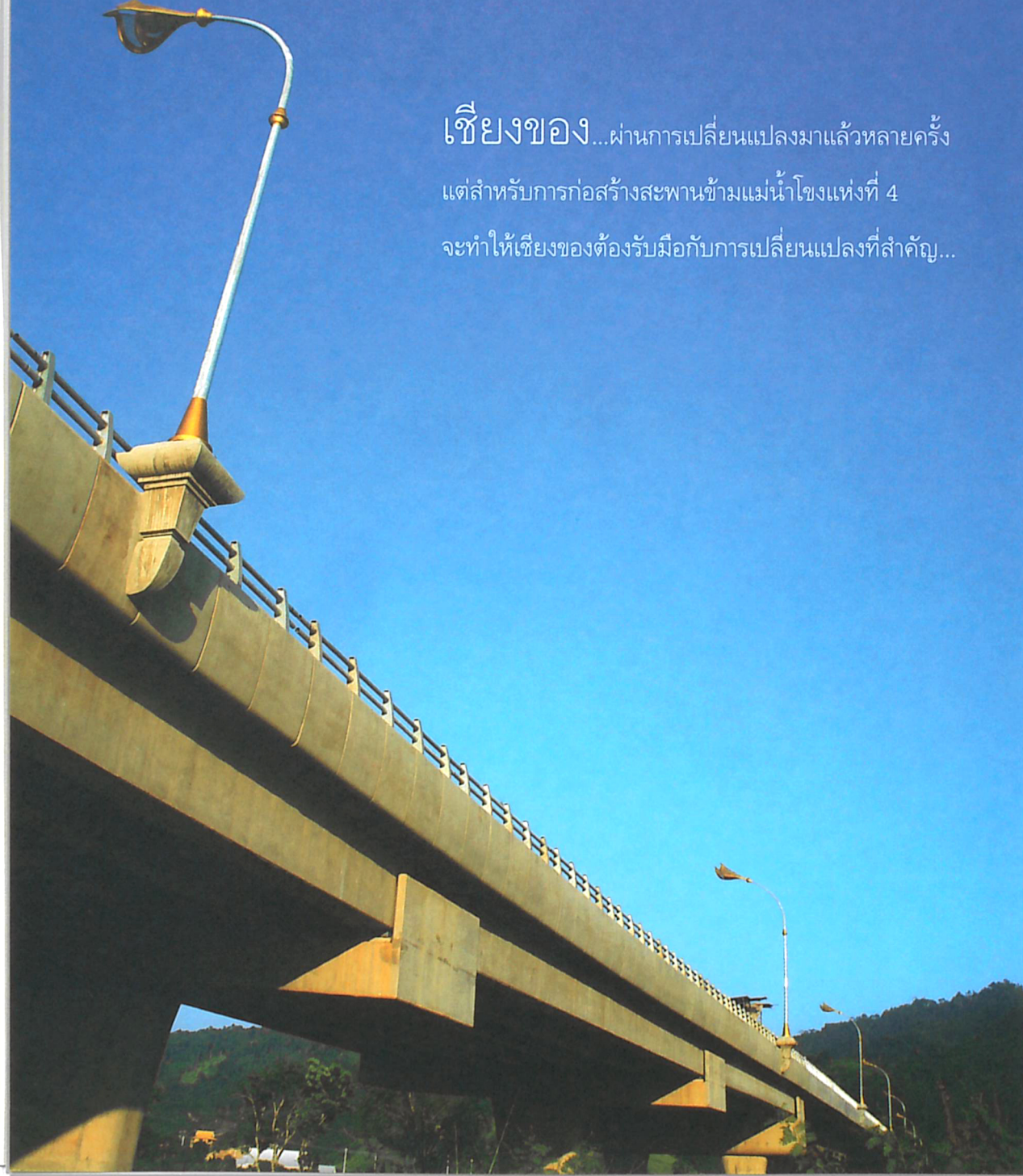
_____ ดังนั้น การศึกษาวิจัยในพื้นที่เมืองเชียงของนี้ จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่งานวิชาการจะต้องสร้างทางเลือกเพื่อการพัฒนาเมืองโดยร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินโครงการวิจัย เรื่องเชียงของเมืองสุนทรีย์ภาพ: รูปแบบการพัฒนาเชียงของเพื่อรองรับผลกระทบจากการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย) และได้นำผลการวิจัย มาเรียบเรียงเป็นหนังสือ “สัมผัสเมืองเชียงของด้วยใจ” ขึ้นเพื่อเผยแพร่แนวทางการสร้างเสริมเมืองเชียงของให้เป็นเมืองสุภาพะที่ดี รองรับการพัฒนาที่กำลังจะเกิดขึ้น ต่อไป

ศาสตราจารย์ ดร.มิ่งสรรพ ขาวสอาด

ผู้อำนวยการสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เชียงใหม่...ผ่านการเปลี่ยนแปลงมาแล้วหลายครั้ง
แต่สำหรับการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4
จะทำให้เชียงใหม่ต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ...

-- สารบัญ --

- 7 -

เชียงใหม่กับการเปลี่ยนแปลง

- 11 -

แนวคิดเรื่องเมืองสุนทรียภาพ

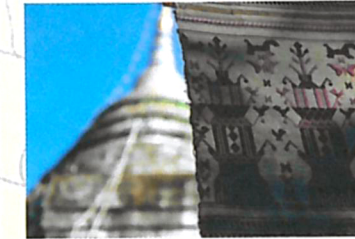
- 19 -

สุนทรียภาพเชิงประสาทสัมผัส
(Sensory Aesthetics)

- 28 -

สุนทรียภาพเชิงรูปทรง
(Formal Aesthetics)

- 33 -

สุนทรียภาพเชิงสัญลักษณ์
(Symbolic Aesthetics)

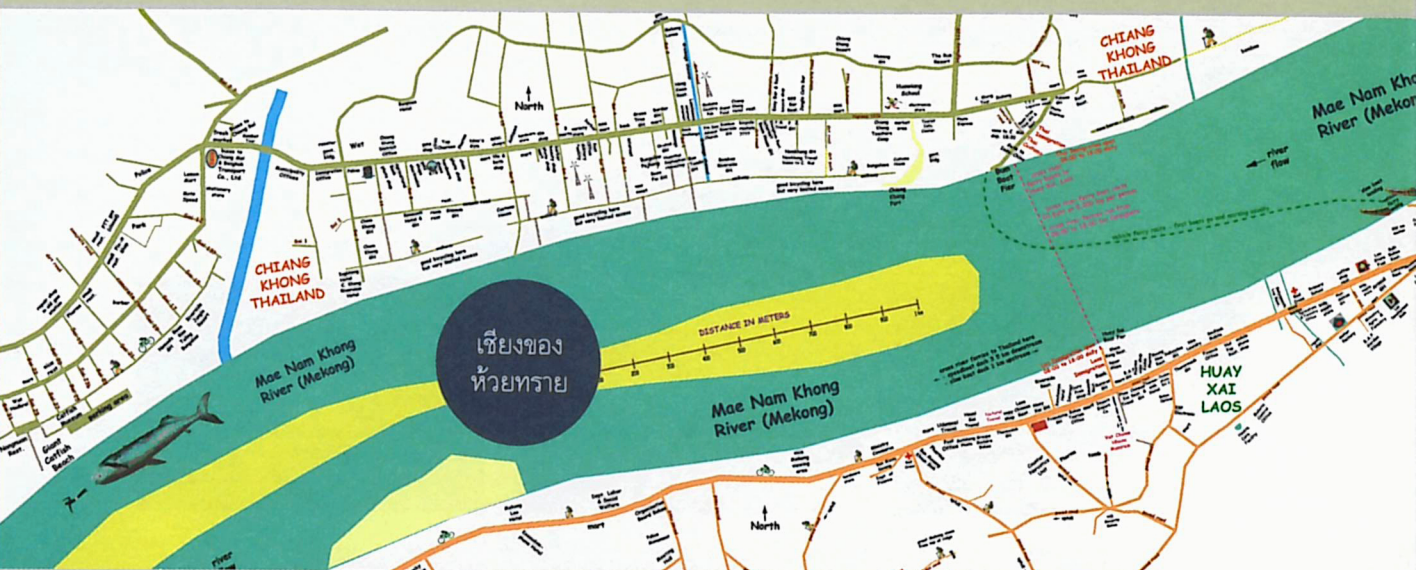

- 39 -

ความหมายของรูปปลาบึก

เชียงใหม่

กับการเปลี่ยนแปลง - -

เชียงใหม่
ในตำนาน

พ.ศ. 2317-2436
เชียงใหม่เมืองชายขอบ
พระราชอำนาจสยาม

พ.ศ. 2518-2532
เชียงใหม่
ในสงครามเย็น

พ.ศ. 2533-2556
เชียงใหม่ในโลกาภิวัตน์
สถานะเมืองผ่าน
ของการท่องเที่ยว

พ.ศ. 1839-2317
ยุคล้านนาภิวัตน์
หลวงพระบาง

พ.ศ. 2436-2518
สัมพันธ์กับห้วยทราย
อินโดจีนของฝรั่งเศส

พ.ศ. 2532
เชียงใหม่ยุคเปลี่ยนสนามรบ
เป็นสนามการค้า

พ.ศ. 2556
เชียงใหม่
ในกระแสเงินโลก

ปรับปรุงจาก

<http://www.mappery.com/map-of/Chiang-Khong-Thailand-Huay-Xai-Laos-City-Maps-Map>

เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องยาวนาน โดยมีความสำคัญขึ้นเมื่ออาณาจักรล้านนาได้ผนวก
รวมเมืองพะเยาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร ทำให้เชียงใหม่ถูกเรียกในนักวิชาการรุ่นปัจจุบันบางคนที่ว่า "ล้านนา
ตะวันออก" โดยมีอำนาจทางการเมืองที่สืบทอดแตกต่างจากกลุ่มสายพญามังราย และสายเจ้าเชื้อเจ็ดตน เชียงของ
นั้นมีความใกล้ชิดกับอำนาจเมืองน่าน และเมืองหลวงพระบางมากกว่าเชียงใหม่ เมื่ออำนาจของสยามเข้ามาผนวก
เมืองอาณาจักรล้านนา ทำให้เมืองเชียงใหม่กลายเป็นเมืองชายขอบราชอาณาจักรสยาม และเมืองเชียงใหม่ก็ถูก
ลดความสำคัญลง แต่สำหรับเมืองห้วยทรายที่อยู่ฝั่งตรงข้ามที่เป็นส่วนหนึ่งของอินโดจีนของฝรั่งเศส ก็เป็นเมือง
ที่มีความสำคัญเจริญรุดหน้ากว่าเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ในช่วงเวลานั้นเชียงใหม่ต้องพึ่งพาเมืองห้วยทรายในการ
เชื่อมต่อกับสังคมภายนอก ผ่านเครือข่ายที่อยู่ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ แต่เมื่อเกิดสงครามเย็นในภูมิภาคนี้ ทำให้ประเทศ
ลาว ได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ทำให้เมืองเชียงใหม่กลายเป็นเมืองชายแดนที่มีการสู้รบระหว่างอุดมการณ์ทาง
การเมืองอย่างต่อเนื่องราว 30 ปี จนมาถึงยุคการเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ราวปี พ.ศ. 2535 ทำให้เมืองเชียงใหม่
กลับมามีความสำคัญในฐานะเมืองผ่านที่จะเดินทางไปยังเมืองหลวงพระบางทำให้เมืองเชียงใหม่เป็นส่วนหนึ่งของ
กระแสโลกาภิวัตน์ จวบจนการพัฒนาแม่น้ำโขงของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) และนโยบายของ
สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้ความสำคัญกับแม่น้ำโขงมากขึ้น เงินทุนจาก ADB ได้กำหนดแนวคิดการสร้างโครงการ
พัฒนาขนาดใหญ่ต่างๆ อย่างมากมาย และนโยบายของจีนทำให้เชียงใหม่เป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญของเส้นทางการค้า
ของอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงที่จะนำสินค้าและผู้คนของสาธารณรัฐประชาชนจีนมุ่งสู่ทะเลทางตอนใต้

_____ การพัฒนานี้สำหรับเชียงของมีสะพานข้ามแม่น้ำโขงเป็นเป้าหมายความสำเร็จที่สำคัญจุดแรก ดังนั้นการสร้างสะพานจึงเป็นเรื่องที่มีการสร้างภาพของการพัฒนาที่ดีเป็นประโยชน์ต่อภูมิภาคเป็นอย่างมาก โดยอาจหลงลืมผลกระทบที่จะตามมาของกลุ่มประชาชนที่สูญเสียผลประโยชน์ และปรับตัวไม่ทันในการรองรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ที่เชียงของอาจใช้ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้างสะพานที่ผ่านมาทั้งสามแห่งเป็นแนวทางในการรองรับความเปลี่ยนแปลงได้เลย เนื่องจากปัจจัยสำคัญของสะพานนี้ คือ ประเทศที่สาม คือสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เราสามารถพบเห็นได้ตามเมืองต่างที่มีคนจีนเข้ามาทำธุรกิจ เช่น เมืองเชียงรุ่ง และเมืองเล็กๆ ระดับตำบลในพื้นที่วัฒนธรรมของกลุ่มลื้อในประเทศจีน ตลอดจนพื้นที่เช่าระยะยาวของกลุ่มทุนชาวจีนต่างๆ เช่น ที่เมืองลา (เล็กและโยกย้ายฐานการลงทุน) เมืองม้า บ่อเต็น และที่กำลังก่อสร้างเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่บ้านต้นฝิ่งตรงข้ามกับเมืองเชียงแสน เมืองเหล่านี้ได้มีความเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการ “ถูกทำให้เป็นจีน เพื่อคนจีน” นโยบายที่จีนนำมาโดยตลอด คือ การติดต่อสองทาง คือระหว่างรัฐต่อรัฐ และระหว่างประชาชนต่อประชาชนผ่านสมาคมใหญ่ที่สร้างแนวทางนี้ คือ สมาคมมิตรภาพไทย-จีน และสมาคมมิตรภาพ จีน-ไทย วิธีการนี้ทำให้จีนสามารถก้าวข้ามขีดจำกัดทางระเบียบ

พิธีการระหว่างรัฐไปได้ดีดังที่ตลอดมา ดังนั้น การทำงานของจีนเป็นเรื่องระหว่างประชาชนกับประชาชนเป็นหลัก

_____ ผลของนโยบายนี้มีทั้งข้อดีคือลดข้อจำกัดของรัฐที่ยุงยาก แต่มีข้อเสียคือมีการติดต่อกันที่ไร้ทิศทางระหว่างประชาชนที่ไม่ได้ทำข้อตกลงกันได้อย่างละเอียดรอบคอบ ทำให้เมืองเชียงของที่จะเป็นเมืองหน้าด่านแรกของกระแส “การทำให้เป็นจีน เพื่อคนจีน” ดังจะเห็นได้จากการปรับพื้นที่ของป่าเสื่อมโทรมในการปลูกยางพาราเพื่อส่งออกไปยังประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และที่สำคัญที่ชาวเชียงของต้องเผชิญกับการบุกเข้ามาของจีน อย่างน่าตกใจ คือ การเข้ามาของคาราวานรถของชาวจีนในช่วงวันหยุดยาวของสาธารณรัฐประชาชนจีน ต้นเดือนตุลาคม พ.ศ. 2555 นี้ “มีจำนวนรถยนต์เข้ามาเป็นจำนวนมาก จากการข้ามที่ทำเรือเชียงของ รถยนต์เหล่านี้เป็นนักท่องเที่ยวชาวจีนที่วิ่งอย่างไม่รู้กฎจราจรของประเทศไทย ทำให้รถติดทั่วเมือง ห้องน้ำที่จะรองรับไม่มี ทุกคนขับถ่ายอยู่ริมห้องน้ำที่ปิดเนื่องจากไม่ได้รับแจ้งการเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวจีน”

_____ นี่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่เชียงของที่เป็นผลสืบเนื่องจากการสร้างสะพานข้าม

แม่น้ำโขงแห่งที่ 4 ผลกระทบยังคงเกิดกับกลุ่มคนอีกหลายหลายกลุ่มหลายพื้นที่ เช่น กลุ่มแรกที่จะโดนผลกระทบ คือ กลุ่มโรงแรมและบ้านพักนักท่องเที่ยวที่มีอยู่จำนวนมากจากเดิมที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปยังเมืองหลวงพระบางเป็นหลัก แต่เมื่อสะพานข้ามแม่น้ำโขงเสร็จแล้ว นักท่องเที่ยวเหล่านั้นสามารถข้ามสะพานไปยังอีกฝั่งหนึ่งได้ทันทีถึงแม้ว่าจะมีการเวลาเปิดปิดด่านแต่จุดข้ามสะพานก็ไม่ได้อยู่ไกลออกไปจากพื้นที่ข้ามแม่น้ำเดิมมาก ห้องพักและโรงแรมเหล่านี้จะปรับตัวอย่างไรที่จะทำให้ธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้

_____ กลุ่มที่ได้รับผลกระทบตามมาคือ กลุ่มคนขับเรือข้ามฟากที่จำนวนคนใช้บริการที่ลดลงจนเปลี่ยนอาชีพไปชนสินค้าก็มีกลุ่มที่ขนส่งสินค้าเดิมและได้รับผลกระทบเช่นกัน เมื่อสินค้าและผู้คนได้ใช้สะพานเป็นตัวเชื่อมในการขนส่งสินค้าที่รวดเร็วกว่าเดิมและสามารถขนส่งสินค้าและผู้คนได้จำนวนมากกว่าเดิม

_____ กลุ่มที่ได้รับผลกระทบอีกกลุ่ม คือ กลุ่มการค้าชายแดนแบบเครือญาติถือเป็นกลุ่มการค้าดั้งเดิมที่ยังคงสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับคนเชียงของ การค้าชายแดนนี้เป็นหัวใจของเมืองเชียงของในปัจจุบันการค้าแบบเครือญาติจะต้องได้รับผลกระทบเมื่อทุนขนาดใหญ่สามารถขนส่งสินค้าส่งข้ามไปยังฝั่งตรงข้ามและเดินทางไปยังประเทศที่สามได้อย่างรวดเร็วและทำให้ได้ราคาถูกกว่าที่จะต้องผ่านระบบการค้าส่งแบบเดิม

_____ ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ได้รับผลกระทบตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน การเกิดขึ้นของอาชญากรรม การหลบหนีเข้าเมือง โรคระบาดร้ายแรง และการปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมการสื่อสารความหมายเชิงภาษา ปัญหาล้างแวล้อมเช่นการกำจัดขยะที่ทำโดยท้องถิ่น ปัญหาน้ำ ไฟฟ้า เพื่อการบริโภค ที่ไม่ได้วางแผนการให้บริการ

_____ ดังนั้นการที่ภาคประชาชนที่กำลังได้รับผลกระทบหรือคาดว่าจะได้รับผลกระทบต้องร่วมกันหาหนทางในการสร้างองค์ความรู้เพื่อการสร้างการต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วโดยการเกิดขึ้นของความเปลี่ยนแปลงนี้จากการเข้าพื้นที่ศึกษาเบื้องต้นพบว่า พื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบมีสองพื้นที่หลักตามเขตการปกครองท้องถิ่น คือ ในพื้นที่ของเทศบาลตำบลเวียงเชียงของ ซึ่งเป็นพื้นที่ของศูนย์กลางอำเภอโดยพื้นที่นี้จะได้รับผลกระทบโดยอ้อม และพื้นที่ของเทศบาลตำบลเวียงเป็นพื้นที่ที่สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 ก่อสร้างและได้รับผลกระทบโดยตรง

_____ จากการศึกษาปัญหาของพื้นที่ทั้งสองเขตนั้นผลกระทบจะเป็นเรื่องทุนทางสังคมและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่จะเผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างไรทิศทางที่สร้างสิ่งที่เรียกว่า “การทำให้เป็นเงิน เพื่อคนจีน” ดังนั้นการใช้ทุนทางสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมเพื่อดำเนินความเป็นจีนนั้นอาจไม่เพียงพอ จึงต้องใช้สิ่งที่เรียกว่า “สุนทรียภาพของเมือง” เพื่อให้เมืองเชียงของกลับพลิกฟื้นเป็นเมืองที่มีความงามที่มนุษย์อยู่อาศัย ท่องเที่ยว และเรียนรู้ได้เพื่อ “ด้านเมืองพันทาง”ที่กำลังจะเกิดขึ้น

แนวคิดเรื่อง - -

เมืองสุนทรียภาพ¹

_____ สุนทรียภาพ (Aesthetics)

ในความหมายทั่วไปคำว่าสุนทรียภาพมักจะใช้ร่วมกับคำว่า ความสวยงาม แม้ว่า ความสวยงามเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพ แต่ในสาขาวิชานี้ถือว่าสุนทรียภาพมีความหมายกว้างและครอบคลุมมากกว่ากล่าวคือนักสุนทรียะศึกษามีความเห็นว่างว่าสุนทรียภาพอาจจะไม่ใช่ความสวยงามเพียงอย่างเดียว ความเศร้าโศก ความน่าเกลียด ความขบขัน และความน่าพิศวง ก็ทำให้เกิดอารมณ์สุนทรียะได้เช่นเดียวกัน รวมถึงลักษณะของอารมณ์หรือความรู้สึกน่าสนใจ ความไม่น่าสนใจ ความเพลิดเพลนใจ ความกินใจ ความลึกลับ

1 - - สรุปความจาก วิยะดา ทรงกิตติภักดี. การรับรู้สุนทรียภาพของเมือง: กรณีศึกษาเมืองเก่าเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลปศึกษาการวางแผนภาคและเมือง.

การรับรู้สุนทรียภาพเมือง - -

_____ สุนทรียภาพเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Aesthetics) โดยมีความหมายถึง คุณค่าเชิงสุนทรียภาพในส่วนของรูปทรงรับรู้ได้โดยประสาทสัมผัสปกติ (sensory aspect) ซึ่งมีความงามจากคุณสมบัติในตัวเองซึ่งมีรากฐานมาจากกายวิภาคและจิตวิทยามนุษย์ จึงมีความเป็นปรนัยไม่ขึ้นอยู่กับเวลาและบุคคลหรือสังคม

_____ สุนทรียภาพเชิงรูปทรง (Formal Aesthetics) สุนทรียภาพเชิงรูปทรงหมายถึง มิติของรูปทรงศิลปกรรมที่รับรู้ได้จากคุณลักษณะภายในตัวของมันเองที่แยกออกจากมิติของการใช้สอยและการสื่อความหมายอื่น

_____ สุนทรียภาพเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Aesthetics) สุนทรียภาพเชิงสัญลักษณ์นั้นเป็นสุนทรียภาพที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความ รวมถึงอารมณ์สุนทรียที่มิได้เกิดจากคุณลักษณะสุนทรียภาพของวัตถุนั้นโดยตรง แต่เป็นคุณลักษณะในตัววัตถุที่ทำให้ผู้สัมผัสได้รับอารมณ์ใดๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ส่วนตัวของผู้สัมผัสเอง ประสบการณ์ทางสุนทรียะทั้ง 3 ลักษณะนี้เกิดขึ้นจากองค์ประกอบที่ต่างกันสภาพแวดล้อม

_____ การศึกษาเมืองเชียงของ ในแนวคิดเมืองสุนทรียภาพนั้นมีแนวทางวิเคราะห์ด้วยตัวชี้วัด 3 ประการ คือ สุนทรียภาพเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Aesthetics) สุนทรียภาพเชิงรูปทรง (Formal Aesthetics) สุนทรียภาพเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Aesthetics) และจากแนวคิดเรื่องเมืองสุนทรียภาพได้นำไปใช้ในการศึกษาทางเลือกเพื่อการพัฒนาเมืองเชียงของมีข้อมูลพื้นฐานแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้ คือ

1.

ข้อมูลการสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ - -

_____ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นได้จากการเดินทางสำรวจพื้นที่ โดยการนำของ กลุ่มองค์กรพัฒนาของเอกชน ในพื้นที่ที่ทำงานในอำเภอเชียงของอย่างต่อเนื่องมากกว่า 20 ปี โดยการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ว่าบริเวณที่อยู่ระหว่างวัดพระแก้วกับวัดหลวง ในด้านทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ของหอคำเจ้าเมืองเชียงของมาก่อน และทำน้ำวัดหลวงเป็นท่าที่ใช้ในการขึ้นลงเดินทางในแม่น้ำโขง โดยมีการสำรวจของกลุ่มชุมชนอยู่ล่วงหน้าแล้ว นับว่าความพร้อมในการรับรู้เรื่องราวของเมืองเป็นไปในวงกว้าง และที่สำคัญ คือ การค้นหาใจบ้าน หรือหลักเมืองเก่านั้น ผลการสืบค้นด้วยการสอบถามจากผู้คนพบว่าอยู่ในบริเวณหลังบ้านพักของศึกษาธิการอำเภอ

☞ เราเตรียมตัวมานานแล้วในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ขณะนี้ลูกค้าส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นนักท่องเที่ยวที่ข้ามไปหลวงพระบาง แต่เป็นนักท่องเที่ยวที่พำนักรออยู่นานๆ ที่เชียงของ...

☞ เราหวังว่ารถบรรทุกจะไม่ได้วิ่งในเขตเมืองนี้อีก เราต้องการเมืองที่สงบและมีความรื่นรมย์...

_____ การสัมภาษณ์เจ้าของกิจการร้านขายของที่ระลึกพื้นบ้าน พบว่าการเปลี่ยนแปลงของเมืองเชียงของที่มีสะพานข้ามแม่น้ำโขง นั้นเป็นข้อได้เปรียบทางการค้า เนื่องจากสินค้าที่ขายอยู่นั้นเป็นสินค้าที่ชาวจีนไม่นิยม ดังนั้น การสร้างเมืองอีกพื้นที่หนึ่งจะทำให้เมืองเชียงของมีเสน่ห์มากขึ้น สงบมากขึ้น เนื่องจากจะไม่มีรถบรรทุกวิ่งไปมาอีกต่อไปแล้ว ในส่วนของผู้ประกอบการที่พักพบว่าส่วนใหญ่ในนี้มีมีการปรับตัวไปล่วงหน้าแล้วและขณะนี้คาดว่า จะไม่มีนักท่องเที่ยวที่ค้างคืนเพื่อที่จะข้ามเรือไปหลวงพระบางนั้น นักท่องเที่ยวได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเดินทางโดยไม่ค้างที่เชียงของมาระยะหนึ่งแล้วโดยได้รับข้อมูลว่ารีบข้ามไปดีกว่า อยู่ที่ฝั่งนี้ไม่มีอะไรเที่ยว ดังนั้นโรงแรมที่พักต่างๆ ในเชียงของจึงรองรับคนที่ต้องการความสงบและหลบกลับมาพักเป็นประจำทุกปีและพักอยู่ระยะยาวในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ดังนั้นการปรับตัวของกลุ่มนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วโดยไม่มีผลกระทบ กลับจะเป็นข้อดีที่เกิดสะพานขึ้นทำให้เมืองปรับตัวไปในแนวทางที่กลุ่มทั้งสองนี้ต้องการ

■ การขนส่งทางน้ำยังคงดำเนินต่อไปได้
เพราะว่ามีการค้าขายย่อยที่ต้องการของ
ไม่มากนัก ซึ่งเป็นขนาดที่เราสามารถขนส่ง
ได้ประจำอยู่แล้ว...

(ผู้ประกอบการเรือข้ามฟาก)

_____ กลุ่มต่อมาที่ได้สัมภาษณ์
คือ กลุ่มที่จะได้รับผลกระทบโดยตรง
ทันที คือกลุ่มชาวเรือผู้ประกอบการ
ขนส่งสินค้าข้ามแดนและการเดินเรือ
ในแม่น้ำโขง กลุ่มชาวเรือมั่นใจใน
ความเข้มแข็งของระบบการค้าแบบ
เครือญาติที่ใช้ความไว้วางใจกันที่
สืบทอดมาอย่างยาวนานเป็นกลไก
สำคัญที่ทำให้การขนส่งทางเรือยังคง
ดำเนินไปด้วยดี แต่ทางกลุ่มองค์กร
พัฒนาของเอกชนในพื้นที่เชียงของ
ได้คิดว่ายังมีผลกระทบต่อกลุ่ม
เดินเรืออยู่อย่างแน่นอน แต่ยังไม่ใช่
ในระยะแรกนี้ ดังนั้น จึงได้เชิญ
ชวนให้ชาวเรือฝึกการสื่อสารด้วย
ภาษาอังกฤษสำหรับการท่องเที่ยวใน
แม่น้ำโขง โดยการสร้างประโยชน์ๆ
ในการอธิบายเรื่องเล่าในแม่น้ำโขง
บริเวณนี้

■ เราอาจต้องเพิ่มศักยภาพคนขับเรือ
ให้มีความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการ
ด้านการท่องเที่ยวด้วย เพราะถ้าฝั่งโน้นเจริญขึ้น
รายได้จากการข้ามฟากก็จะมากตามด้วย เพราะว่า
เขาจะไม่ต้องเดินทางไกลไปข้ามสะพาน...

(เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน)

■ ผมคิดว่า
เมืองเชียงของ
คงต้องเปลี่ยนไป...
แต่เป็นในทางที่ดีขึ้น
สงบ มีความสุข สวยงาม
ถึงแม้ว่าฝั่งโน้น
จะคึกคักก็ตาม
เมืองเชียงของ
ควรมีสองระบบ...

_____ ในส่วนของกลุ่มราชการได้สัมภาษณ์ปลัดอาวุโส อำเภอเชียงของ
ซึ่งเป็นผู้ที่ผลักดันแนวคิด หนึ่งเมืองสองแบบ โดยกล่าวว่า อำเภอมีแนวทาง
ในการย้ายสถานที่ออกไปที่ตำบลศรี้ง เพื่อไปรองรับการขยายตัวของเมืองใหม่
โดยพื้นที่อำเภอเดิมจะให้กลายเป็นศูนย์วัฒนธรรมของชุมชน และร่วมกับ
ภาคประชาชนในการออกแบบและจัดสรรพื้นที่ใช้สอยใหม่ซึ่งพื้นที่นี้ในอนาคต
จะกลายเป็นศูนย์กลางการกระจายการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงของต่อไป
ทำให้เห็นว่าการร่วมมือระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชน และรัฐ
โดยเฉพาะฝ่ายปกครองเป็นไปด้วยดีและสามารถผลักดันแนวคิดใหม่ๆ ได้
อย่างดี

_____ การรื้อฟื้นย่านการค้าของเชียงของนั้น ผู้วิจัยได้เดินสำรวจ พบว่ามีกลุ่มตึกแถวไม้จำนวน 10 ห้อง จากการสอบถามผู้ที่ทำงานในองค์กรพัฒนาของเอกชนในพื้นที่ได้กล่าวถึงกลุ่มคนเหล่านี้ว่า เป็นกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาค้าขายในเชียงของมานานแล้ว สินค้าที่ขายนั้นส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมเป็นหลัก การค้าส่งข้ามแดนมีบ้าง ซึ่งน่าสนใจที่จะโน้มน้าวเจ้าของห้องแถวทำการปรับปรุงพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวได้ โดยการเปลี่ยนแปลงเริ่มขึ้นจากห้องแถวเพียงห้องเดียวก่อน เช่นที่ อัมพวา เป็นต้นแบบ

2.

การเดินทางพื้นที่ - -

_____ การเดินสำรวจเมือง พบว่าสามารถแบ่งกลุ่มเมืองเชียงของออกเป็นส่วนๆ ตามถนน เนื่องจากเมืองเชียงของมีการจัดผังเมืองที่เป็นตารางแนวยาว การเป็นย่านและชุมชนที่เป็นกลุ่มๆ นั้นไม่สามารถเห็นได้เด่นชัดเท่าการแบ่งตามถนน โดยมีถนนสายหลัก เส้นกลางซึ่งเป็นเส้นทางการค้าทั้งสองฝั่งถนน ขณะนี้ในช่วงเวลากลางวันจะมีรถบรรทุกขนาดใหญ่วิ่งเพื่อไปขึ้นเรือข้ามฟากตลอดเวลา แต่ในช่วงเย็นจะเป็นถนนที่เงียบสงบสามารถจัดเป็นถนนคนเดินได้

_____ ถนนเส้นในฝั่งตะวันตกของถนนสายหลักเป็นถนนที่ประกอบ

ด้วยบ้านเรือนของคนเชียงของ มีลักษณะของบ้านที่มีบริเวณว่าง นับว่าเป็นจุดเด่นของบ้านที่เชียงของ ถนนสายนี้ไม่มีจราจรคับคั่งมากนัก แต่จะเป็นถนนที่รถขนน้ำมันวิ่งไปมา เพื่อรอข้ามแพขนานยนต์ ย่านถนนอีกเส้นหนึ่งเป็นถนนเลียบริมแม่น้ำโขง เป็นถนนที่เริ่มจากวัดหลวงไปจนถึงสุดเมืองเชียงของ ถนนมีขนาดเล็ก รถยนต์พอวิ่งสวนกันได้ ถนนย่านนี้ประกอบด้วยธุรกิจการพักแรม โดยมีโรงแรมขนาดเล็กเรียงรายไปตามถนนนี้ มีบ้านหลังหนึ่งเป็นพื้นที่ที่น่าเยียวชนมาพักแรมอยู่เป็นประจำ โดยมีมูลนิธิตั้งชื่อว่า **“มูลนิธิหัวแหลมเพื่อการพัฒนา”** จัดปีละสองครั้ง โดยมีเด็กและเยาวชนเข้าค่ายครั้งละ 200 คนต่อครั้ง สร้างรายได้ให้กับชุมชนพอสมควรเนื่องจากได้กระจาย

กันไปพักตามโรงแรมขนาดเล็กแล้ว การรับประทานอาหารทางมูลนิธิได้ให้เงินแก่เด็กเป็นกลุ่มในการเลือกรับประทานอาหารจากร้านค้าต่างๆ ตลอดสองสัปดาห์ในการเข้าค่าย จากการสอบถามว่าทำไมถึงเลือกที่จะจัดกิจกรรมเป็นการถาวรที่เชียงของก็ได้คำตอบว่า เมืองนี้มีความปลอดภัย และมีขนาดเล็กที่สามารถจัดกิจกรรมต่างๆ ได้สะดวก นับว่าเป็นจุดเด่นที่สำคัญของเมืองเชียงของ

_____ ถนนเส้นสุดท้ายคือทางเดินริมแม่น้ำโขงจากศูนย์ฝึกอบรมมาจนถึงท่าเรือวัดหลวงและยังต่อเนื่องไปจนถึงหาดไคร้ ถนนเส้นนี้นับว่าเป็นพื้นที่ที่สำคัญในการเปิดพื้นที่เมืองกับแม่น้ำโขง เป็นพื้นที่ที่

นักท่องเที่ยวและชาวบ้านสามารถมาพักผ่อนได้โดยมีความเห็นจากคนในพื้นที่ว่าควรจัดพื้นที่นั่งพัก และจัดร้านค้าที่เหมาะสมกับเมืองท่องเที่ยว มาบริการและประดับไฟแสงสว่างตลอดจนจัดทำภูมิทัศน์ให้ร่มรื่น

—— การเดินสำรวจ พบว่า นอกจากพื้นที่ย่านการค้าและที่อยู่อาศัย ยังมีพื้นที่ทางวัฒนธรรม ที่ควรพัฒนาขึ้น 4 พื้นที่ คือ

—— **1. พื้นที่ของกำแพงคูน้ำเวียงเชียงของ** เนื่องจากแนวกำแพงเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นเมืองเก่าให้กลายเป็นแลนด์มาร์ค หรือจุดหมายเมืองได้ การพัฒนากำแพงเมืองและคูน้ำนี้ไม่ได้ใช้บังคับก่อสร้าง เพียงแต่ปรับพื้นที่ให้เป็นสวนสาธารณะในการเดินเล่นและกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมช่วงสงกรานต์ที่เดิมใช้ถนนเป็นพื้นที่เล่นน้ำแต่ถ้านำคูเมืองและกำแพงเมืองมาเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีสงกรานต์ทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ที่จะไม่มีการเล่นหรือการแสดงที่แปรเปลี่ยนไปได้

—— **2. พื้นที่ตลาดเวียงแก้ว** เป็นตลาดสดที่เทศบาลจัดตั้งขึ้นแต่ไม่มีชาวบ้านมาค้าขาย เป็นพื้นที่กลางเวียงแก้วปรับเป็นสวนสาธารณะที่เน้นกิจกรรมกลางแจ้งได้

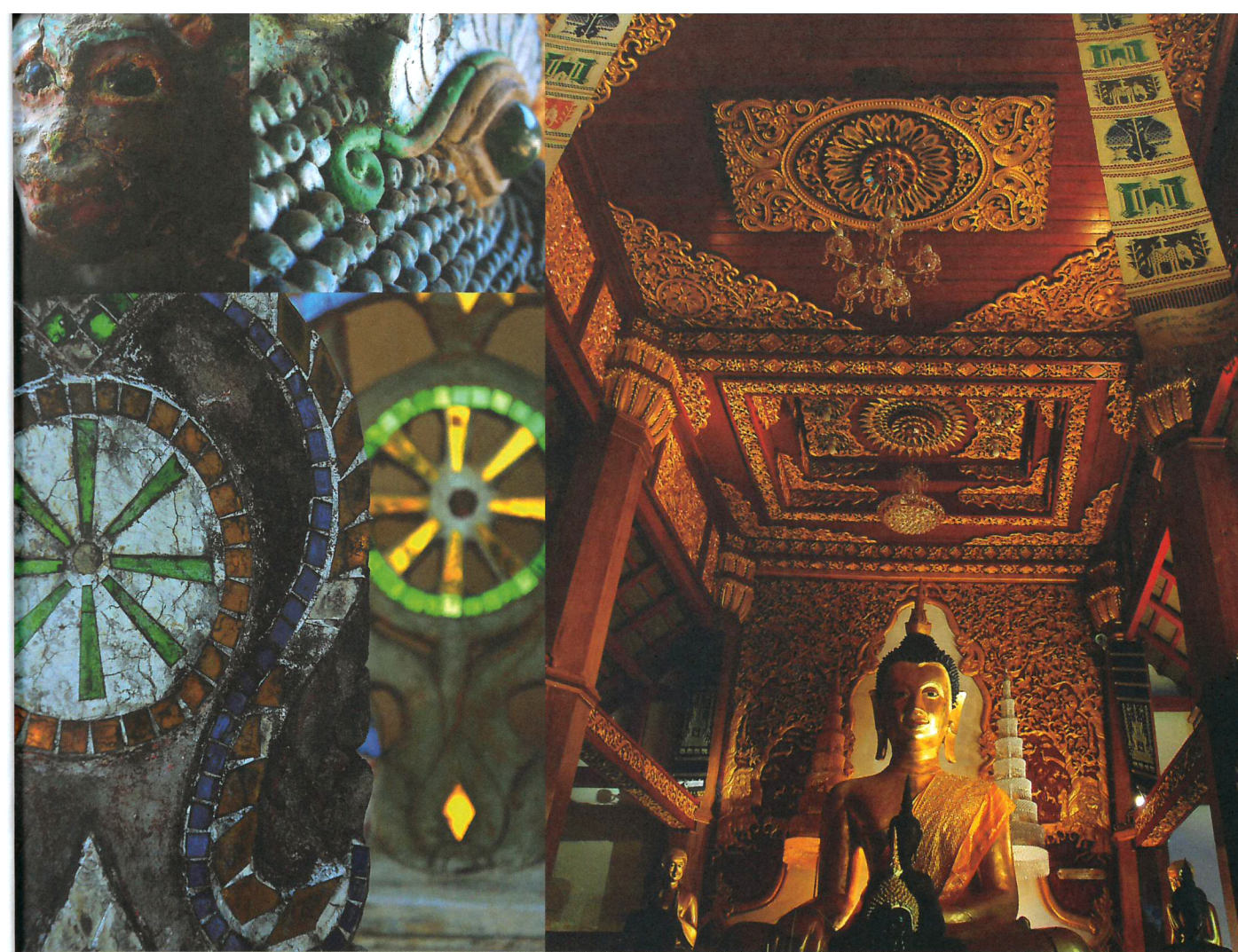

—— **3. พื้นที่ผาล่านและจุดชนสงฆ์คำรายย่อยท่าน้ำวัดหลวง** เนื่องจากการชนสงฆ์ข้ามแดนจะมีจำนวนน้อยลงเนื่องจากสะพานข้ามแม่น้ำโขง ดังนั้นพื้นที่นี้ต้องมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้เป็นพื้นที่ของสวนสาธารณะริมแม่น้ำโขง เป็นพื้นที่กิจกรรมเชื่อมต่อกับ สปป.ลาว เป็นจุดหมายเมืองทางน้ำของเชียงของ

—— **4. โรงภาพยนตร์เก่า** เป็นพื้นที่ทางสังคมของคนในเมืองเชียงของมาแต่เดิม ขณะนี้ได้กลายเป็นพื้นที่เก็บสินค้า เมื่อการค้าข้ามแดนที่ลดลงพื้นที่นี้อาจไม่ได้ใช้จากการเก็บข้อมูลพบว่าผู้คนที่อายุเกิน 35 ปีขึ้นไป ได้มีประสบการณ์ร่วมกับโรงภาพยนตร์แห่งนี้ และ

พื้นที่นี้เมื่ออดีตเป็นแหล่งรวมวิถีชีวิตคนเชียงของในตอนเย็น เป็นที่รวมความฝัน อุดมการณ์ ของสังคมผ่านภาพยนตร์ที่เข้ามาฉายในแต่ละเรื่อง การรื้อฟื้นโรงภาพยนตร์ให้เป็นพื้นที่การแสดงของคนในพื้นที่ เช่น การฉายภาพยนตร์ที่ทำขึ้นเองหรือเป็นแหล่งรวบรวมภาพเก่าของเมืองเชียงของในอนาคตได้

3. การกำหนดพื้นที่สุนทรียภาพของเมืองในการเก็บข้อมูลงานวิจัยสามารถระบุสุนทรียภาพของเมืองเพื่อที่จะนำไปสังเคราะห์เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ดังนี้ - -

สุนทรียภาพเชิง

ประสาทสัมผัส

Sensory Aesthetics

รสชาติอาหาร

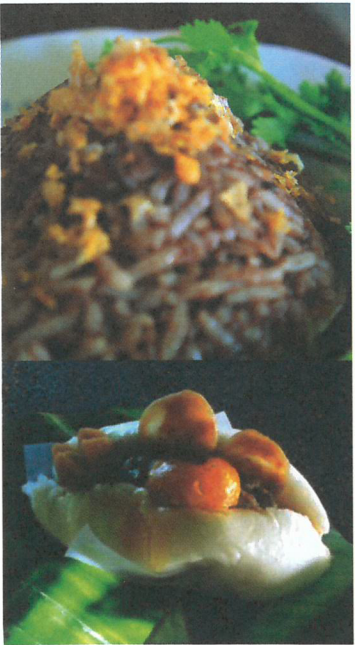
อาหารไทลื้อ --
อาหารแบบ Homemade

เช่น ข้าวซอยแบบลื้อ และอาหารแบบไทใหญ่ เช่น น้ำเงี้ยว และข้าวกันจิ้น ในส่วนของกลุ่มคนจีนโพ้นทะเล คือ ข้าวมันไก่ (แบบไหหลำ) ทั้งหมดนี้เป็นประสบการณ์ที่น่าสนใจในพื้นที่เชียงของ

รสชาติอาหารเป็นส่วนสำคัญในการสร้างประสบการณ์ในเมือง สุนทรียภาพในเมืองเชียงของ อาหาร และรสชาติอาหารที่เมืองเชียงของนั้นเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เมืองเชียงของ โดยมีความหลากหลายของอาหาร ส่วนใหญ่เป็นอาหารแบบคนเมือง² บางส่วนที่น่าสนใจ คือ อาหารของกลุ่มคนลื้อ

อาหารจากแม่น้ำโขง เป็นประสบการณ์ทางรสชาติที่น่าสนใจ เนื่องจากความหลากหลายทางชีวภาพในแม่น้ำโขง ทำให้มีพันธุ์ปลาจำนวนมาก ที่รสชาติแตกต่างกันไป รวมถึงกรรมวิธีทำอาหาร สำหรับร้านอาหารบางแห่งที่เชียงของนั้นมีความรู้เรื่องปลาแม่น้ำโขงเป็นอย่างดี อาหารจากแม่น้ำโขงอีกอย่างหนึ่งที่ที่น่าสนใจ คือ สาท่ายแม่น้ำโขง หรือที่เรียกในภาษาท้องถิ่นว่า “ไก”

ภาพ: พิณฤกษ์ ดีแก้ว

2 - - หมายถึง อาหารภาคเหนือของประเทศไทยที่เรียกตนเองว่า “คนเมือง”

อาหารอีกรุ่นหนึ่ง คือ อาหารที่รองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเชียงของได้มีประสบการณ์เรื่องการทำอาหารในแบบนี้มาอย่างยาวนานเนื่องจากเป็นทางผ่านเพื่อแวะพักก่อนที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปหลวงพระบาง การทำอาหารแบบตะวันตก และที่น่าสนใจ คือ ร้านอาหารเม็กซิกัน โดยคนไทย เป็นที่นิยมและรู้จักของนักเดินทางที่ต้องมาลิ้มชิมรสชาติที่เมืองเชียงของแห่งนี้ เพราะด้วยอัธยาศัยของเจ้าของร้านที่มีเอกลักษณ์

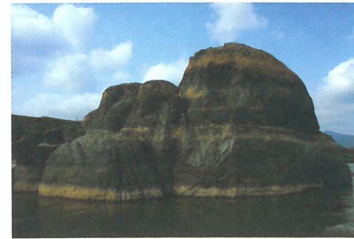
กลืน-ส-แสง

กลืนแม่น้ำโขง--

สีสดใส่ หวาน แบบ ตะวันออก--

แสงที่กระทบสถาปัตยกรรม

และแสงบนผิวแม่น้ำโขง

_____ เมืองเชียงของมีสีสันของตนเอง ที่ผู้คนจะพบเห็นได้ด้วยการเดินชมเมืองอย่างช้าๆ และเราจะพบสีสันเหล่านี้ได้จากผ้าทอแบบไทลื้อ การประดับตกแต่งสถานที่ทางศาสนา บ้านเรือนชาวบ้าน วัตถุทางวัฒนธรรม และการเลือกใช้สีของผู้คนในพิธีกรรม เป็นโครงสร้างศิลปะ Impressionisms ที่ได้รับแนวโครงสร้างสีจากตะวันออก ที่อ่อนหวาน สะอาด และสว่าง ผนวกกับแสงที่ส่งมากระทบกับวัตถุทำให้เกิดการสะท้อน และดูดซับแสงที่แตกต่างกัน กลายเป็นประสบการณ์เชิงสีสันของเชียงของ

_____ ความงามของเชียงของที่สำคัญ คือ แม่น้ำโขง จากการศึกษา พบว่า “หากเชียงของขาดแม่น้ำโขงเชียงของก็หมดความหมาย” ชีวิตและเมืองเชียงของจะต้องประกอบด้วยแม่น้ำโขง กลืนไอ ที่ให้ความรู้สึกสะอาด เมื่อเรายืนอยู่ริมแม่น้ำโขง เป็นสิ่งเปรียบเสมือนลมหายใจของเมืองนี้ แสงที่ระยิบระยับในเวลากลางวัน และแสงเงาไม้ที่สะท้อนแสงจันทร์ในเวลากลางคืน เราพบเห็นได้จากการยืนบนหาดทรายแม่น้ำโขง

มารงาห

ความเรียบง่าย--

การทำบุญ ประเพณี

—

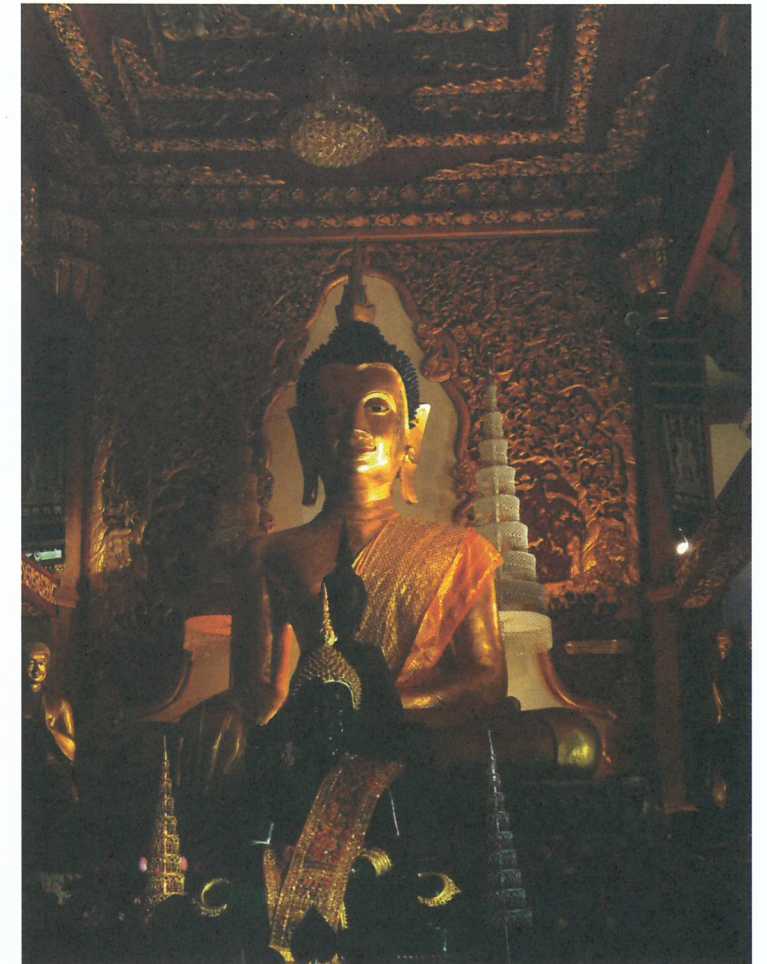
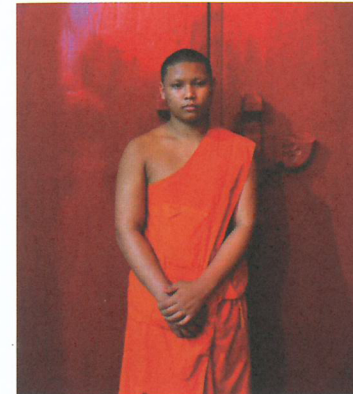
_____ ชีวิตชาวเชียงของมีความซับซ้อนอยู่ในเมืองที่เป็นจุดเชื่อมต่อเพื่อเดินทางท่องเที่ยวและการขนส่งสินค้า แต่ชีวิตของชาวเชียงของยังสามารถแสดงออกในของความเป็นเมือง “ห้องรับแขก” กล่าวได้ว่าเป็นการสั่งสมประสบการณ์ของเมือง เมืองที่ดูเหมือนไร้ตัวตนทางอัตลักษณ์ ถูกทำให้มีชีวิตขึ้นเมื่อถึงงานประเพณี และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่จัดขึ้นเป็นวงรอบตลอดปี โดยมีกิจกรรมที่สามารถแบ่งได้สามประเภท คือ กิจกรรมที่แสดงถึงความศรัทธาในศาสนา ในวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมที่สำคัญ คือ การแห่ผ้าขึ้นพระธาตุวัดพระแก้ว กิจกรรมประเภทที่สอง คือ กิจกรรมที่เชื่อมโยงกับแม่น้ำโขง เช่น ไหลเรือไฟ ที่แสดงถึงการเชื่อมโยงวัฒนธรรมสองฝั่งโขง กิจกรรมที่สาม คือ กิจกรรมวิถีชีวิตคนแม่น้ำโขง เช่น ถูจุกโก พิธีกรรมบวงสรวงและจับปลาบึก กิจกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในเมืองเชียงของ ด้วยการกำหนดพื้นที่และเวลาขึ้นจากชุมชนเอง มีปฏิทินวัฒนธรรมเฉพาะที่มีลักษณะเป็นช่วงเวลา ถ้าต้องการเข้าถึงสุนทรียภาพนี้ สามารถทำได้ด้วยการพำนักระยะยาวที่เมืองเชียงของ

ความสุข

ความสงบ --
เมืองปลอดภัย

_____ เมืองเชียงทองเป็นเมืองที่สงบเงียบในช่วงตอนเย็น เพราะว่ากิจกรรมการขนส่งที่ทำเรือในตอนกลางวันทำให้มีรถบรรทุกผ่านทั้งวันในถนนสายกลางเมือง แต่เมื่อสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 แล้วเสร็จ เมืองเชียงทองจะเป็นเมืองที่สงบอย่างแท้จริง แต่ที่สำคัญ คือ เมืองเชียงทองเป็นเมืองที่ปลอดภัย สถิติอาชญากรรมต่ำมาก เมืองเชียงทองจึงเป็นที่ไว้วางใจในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กจากทั่วประเทศที่มาเข้าค่ายที่ตัวเวียงเชียงทอง จำนวนราว 200 คน ทุกปี เด็กสามารถเดินเล่นในตัวเมืองได้แม้ในเวลากลางคืน

รสนิยม

สามารถผลิตของใช้
ที่มีลักษณะเฉพาะได้
เช่น งานหัตถกรรม--
ผ้าทอ และ อาหาร

— ความมีรสนิยมของเมือง
เชียงของ เห็นได้จากสิ่งของเครื่องใช้
ที่ผลิตขึ้นที่โดดเด่นมาก คือ ผ้าทอ
ของผู้สืบเชื้อสายวัฒนธรรมไทลื้อ
ถึงแม้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้จะไม่ได้ทอผ้า
ในพื้นที่ตัวเวียงเชียงของ แต่หมู่บ้าน
ทอผ้าก็อยู่ไม่ไกลจากตัวเวียงเชียงของ
มากนัก โดยอยู่ที่บ้านหาดบ้าย และที่
บ้านศรีดอนชัย ทำให้การส่งออก
ทางวัฒนธรรมของเชียงของ
มีภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทลื้อ
เป็นส่วนประกอบ รวมถึงการตกแต่ง
ร้านค้าและการนำเสนอกิจกรรมทาง
ศิลปวัฒนธรรมกลุ่มคนที่ประกอบ
อาชีพทางศิลปวัฒนธรรม

สุนทรียภาพเชิง รูปทรง

Formal Aesthetics

ภูมิทัศน์เมือง

กำแพงเมือง -- คูเมือง --
แม่น้ำโขง -- ถนนในเมืองเชียงของ

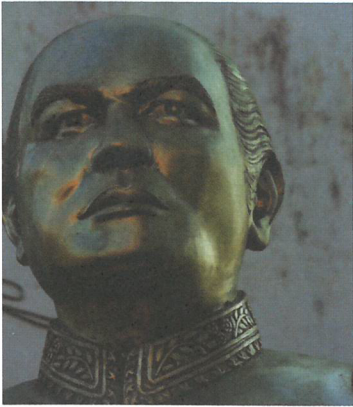
_____ เมืองเชียงของเป็นเมืองที่มีคูน้ำคันดิน ที่เป็นแนวกำแพงเมืองอย่างชัดเจนในเมืองลุ่มน้ำโขงตอนบน นับเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงบริเวณศูนย์กลางเมืองเชียงของที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลง โดยแนวทางการย้ายกิจกรรมที่สัมพันธ์กับสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 ไปยังพื้นที่แห่งใหม่ทำให้เมืองเชียงของมีทางเลือกในการพัฒนาเมืองเป็นเมืองวัฒนธรรมที่มีสุนทรียภาพได้

_____ ในส่วนถนนหนทางที่เชื่อมโยงผู้คนและกิจกรรมทางสังคมนั้น เมืองเชียงของมีการจัดแนวถนน

เป็นเส้นทางเหนือ ใต้ และมีเส้นตัดขวางเชื่อมโยงถนนเข้าด้วยกัน เป็นตาราง มีถนนสายกลางซึ่งเป็นเส้นทางรถขนส่งสินค้าขนาดใหญ่ ใช้ในเวลากลางวัน กิจกรรมการขนส่งนี้จะหมดไป ถนนเส้นนี้สามารถกลายมาเป็นถนนวัฒนธรรมของเมืองที่ผู้คนสามารถเดินเที่ยวได้ โดยต้องมีการปรับปรุงทางเท้า และปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นสองข้างทาง

_____ เมืองเชียงของมีแม่น้ำโขงเป็นส่วนหนึ่งของสุนทรียภาพของเมือง กิจกรรมของเมืองหลายอย่างต้องพึ่งพาแม่น้ำโขง ดังนั้นการที่เมืองเชียงของเคยสร้างเพื่อพึ่งพาถนนเพื่อเชื่อมโยงกับพื้นที่ข้างในแผ่นดินต้องสร้างทางเลือกในการสร้างภูมิทัศน์ที่เชื่อมโยงกับแม่น้ำโขงและเพื่อนบ้านคือ สปป.ลาว อีกครั้งหนึ่งหลังจากที่เคยหยุดไป สาเหตุเนื่องจากสงครามเย็น

_____ บริเวณพื้นที่ระหว่างเวียงเชียงของกับแม่น้ำโขง มีพื้นที่สาธารณะเชื่อมต่อกันสำหรับเดินทางข้ามน้ำโขงและเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมทางสังคมของชาวเชียงของ เป็นหาดทรายริมน้ำโขง และบริเวณผาถ่านมีนิทานท้องถิ่นเล่าเรื่องราว มีปูเล่หึ่งแบบถ่านจนคนหาตกกลืนในแม่น้ำโขง และบางส่วนตกอยู่ริมชายหาดนี้ ผาถ่านเป็นกลุ่มหินแม่น้ำโขงที่มีสีดำคล้ายถ่าน เป็นสัญลักษณ์ท่าเรือ

3 - - เจ้าเมืองเชียงของคนสุดท้าย คือ พระยาจิตวงศ์ วรยศรังษี และเมื่ออำเภอยางเชียงของได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอหนึ่ง ขึ้นกับจังหวัดเชียงราย พระยาจิตวงศ์ วรยศรังษี ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายอำเภอคนแรกของอำเภอยางเชียงของ จังหวัดเชียงราย ในปี พ.ศ. 2457

การเปิดพื้นที่สาธารณะ=

ผาถ่าน - - ที่ว่าการอำเภอ

เมืองชายแดนเชียงของ แต่การสร้างท่าเรือขนส่งสินค้าและด่านสากลในพื้นที่ตอนเหนือของเวียงเชียงของ ที่นี้จึงซับซ้อนมากกว่า 20 ปี ดังนั้นการรื้อฟื้นท่าผาถ่านแห่งนี้จึงเป็นการสร้างพื้นที่สาธารณะที่เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของเมืองให้มีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง

_____ การสร้างสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 ทำให้ภูมิทัศน์ทางราชการเปลี่ยนแปลงไปดังนั้นศูนย์กลางของรัฐต้องย้ายตามไปยังพื้นที่ที่มีกิจกรรมอย่างเข้มข้นแทน พื้นที่ของท่าว่าการอำเภอเดิม ได้มีการพูดคุยกันระหว่างประชาคมเชียงของว่าจะนำมาทำพื้นที่สาธารณะในเชิงศูนย์วัฒนธรรม ข้อเสนอจากงานวิจัย เห็นว่าเป็นพื้นที่ที่จะรองรับรถยนต์และกระจายคนเดินเท้าหรือโดยจักรยาน ไปยังพื้นที่ต่างๆ และการปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นกลายเป็นสวนสาธารณะของเมืองที่มีอนุสาวรีย์รองอำมาตย์เอก พระยาจิตวงศ์ วรยศรังษี (เจ้าน้อยจิตวงศ์ จิตตางกูร)³ เจ้าเมืองเชียงของคนสุดท้ายและเป็นนายอำเภอเมืองเชียงของคนแรก อยากให้กลายเป็นที่พักผ่อน เข้าถึงได้ง่ายและเป็นที่พบปะสังสรรค์ ทำกิจกรรมของคนเมืองเชียงของ

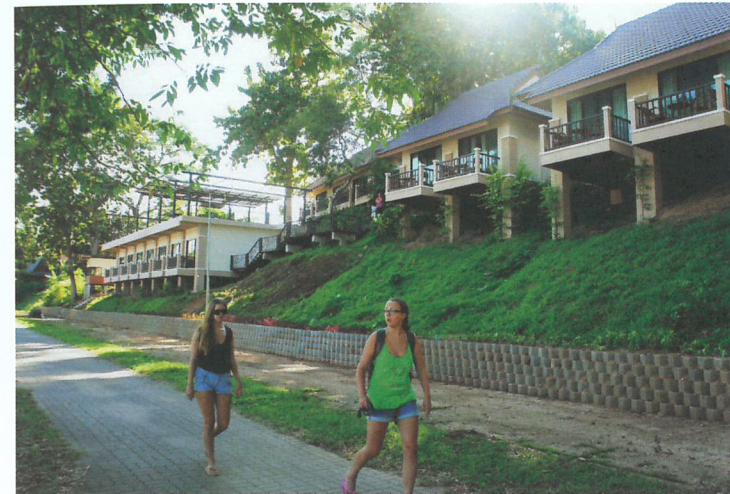
_____ พื้นที่สาธารณะนั้นรวมถึงร้านค้าที่เปิดพื้นที่ให้คนมานั่งพบปะพูดคุยกันด้วย เช่น ร้านกาแฟที่มีกลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกัน กลายมาเป็นจุดหมายการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเมืองเชียงของ

ถนน-เส้นทาง

ถนนสามเส้น - -

และ ทางเดินเลียบบแม่น้ำโขง

_____ เมื่อกิจกรรมการขนส่งสินค้าที่ต้องวิ่งผ่านเมืองเชียงของลดลง ทำให้ถนนที่เคยรองรับปริมาณรถบรรทุกขนาดใหญ่ สามารถเปลี่ยนมาเป็นถนนที่รองรับผู้คนเดินทางมากขึ้น การสร้างถนนแต่ละเส้นในเชียงของให้มีความสามารถเดินด้วยเท้าไปมาได้ เนื่องจากเป็นเมืองขนาดเล็ก การปลูกต้นไม้ริมทาง การเพิ่มพื้นที่ทางเท้า และการคืนพื้นที่ถนนให้กับผู้คน เช่น การทำกิจกรรมถนนคนเดิน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำอย่างต่อเนื่อง

_____ ถนนที่สำคัญสำหรับเวียงเชียงของ ก็คือ ถนนเลียบบแม่น้ำโขงที่ร่มรื่น การจำกัดไม่ให้มีรถวิ่งเป็นเรื่องจำเป็น และการที่จะต้องสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงามสองข้างทาง โดยเน้นการปิดพื้นที่ให้ถนนนี้เชื่อมต่อกับแม่น้ำโขง มีจุดแวะพักและพื้นที่ทำกิจกรรมทางสังคม

อาคารสถานที่

ตึกแถวเก่า 10 ห้อง --

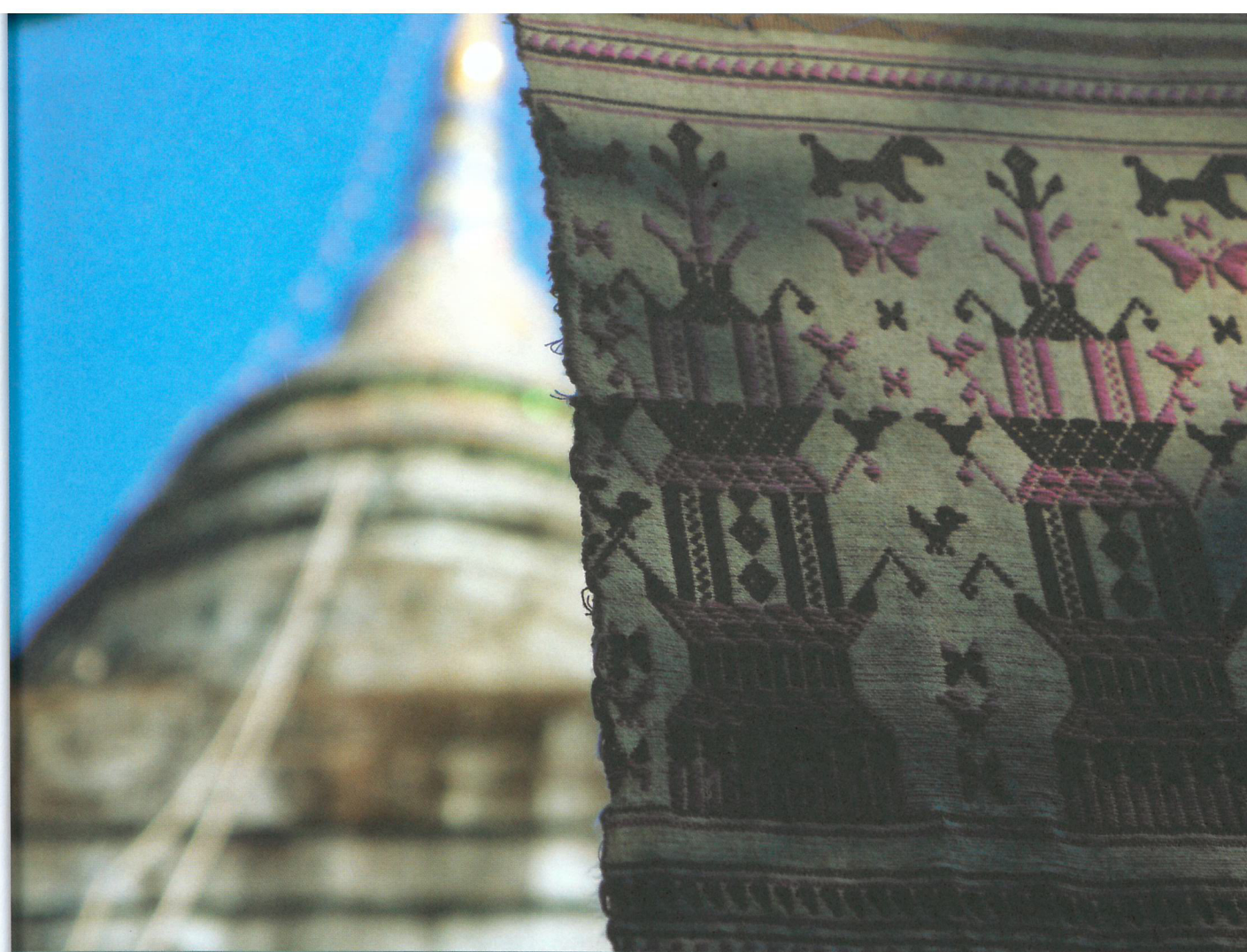
และบ้านแบบเชียงของที่มีบริเวณสนามหญ้าหน้าบ้าน

ไม่ลาดชันมาก และเป็นบ้านที่มีบริเวณกว้างขวาง แม้ว่าอายุบ้านแต่ละหลังจะไม่มากนัก แต่แสดงถึงการปลูกสร้างบ้านเรือนที่มีระบบที่ดีเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ไม่ใช่เป็นเรือนแบบครอบครัวขยาย เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มบ้านเชียงของ

อาคารตึกแถวบนถนนสายกลางในเวียงเชียงของ เป็นกลุ่มอาคารเรือนแถวไม้ที่สมควรได้รับการอนุรักษ์ เพื่อแสดงถึงกลุ่มอาคารที่เป็นย่านการค้าขายแดนที่ยังคงอยู่โดยไม่เปลี่ยนแปลงเป็นตึกแถวไป ซึ่งเมื่อการค้าขายแดนรายย่อยกำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงจากสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 อาคารห้องแถวไม้เหล่านี้คงต้องปรับตัว (อาจรวมถึงอาคารเก่าในเวียงเชียงของอื่นๆด้วย) โดยอาจปรับเป็นการค้าเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดน ในรูปแบบร้านขายของที่ระลึกหรือพิพิธภัณฑ์การค้าขายแดนที่แต่ละหลังจะมีวัตถุจัดแสดงที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ยังคงการค้าขายแดนควบคู่ไปด้วย

บ้านพักอาศัยของเมืองเชียงของไม่ได้เป็นเรือนแบบล้านนาแนวประเพณี โดยส่วนใหญ่เป็นเรือนขนาดกลาง มีลักษณะใต้ถุนสูง หลังคา

สุนทรียภาพเชิง

สัญลักษณ์

Symbolic Aesthetics

การสื่อความหมาย

เมืองชายแดน -- ที่เส้นเขตแดนเป็นมิตร

_____ เชียงของในฐานะเมืองชายแดนซึ่งเคยเป็นพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐ เป็นเมืองชายขอบแห่งอำนาจ แต่เมื่อสถานการณ์การเมืองเปลี่ยนแปลง ชายแดนที่เคยเป็นพื้นที่ห่างไกลเป็นสนามรบ กลั้บกลายมาเป็นพื้นที่แห่งโอกาส ที่จะเชื่อมโยงการค้าการลงทุน การเดินทางของผู้คนระหว่างรัฐ เส้นเขตแดนที่เคยมีอำนาจนั้น กลั้บกลายเป็นแค่พิธีการข้ามแดน ทำให้พื้นที่ชายแดนกลับมีชีวิตชีวาขึ้น เหมือนในอดีตก่อนที่รัฐจะสร้างเส้นเขตแดนขึ้น การทำให้เส้นเขตแดนเป็นมิตรกับทุกคน และไม่ใช่สิ่งน่ากลัวอีกต่อไป

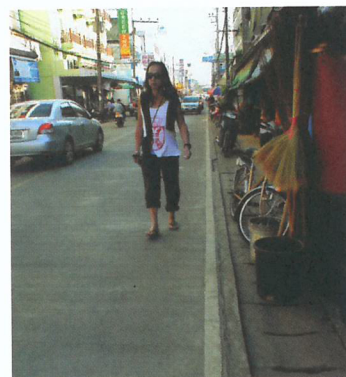
_____ สำหรับเชียงของที่มีเส้นเขตแดนที่อยู่ในแม่น้ำโขง ทำให้แม่น้ำโขงเป็นส่วนหนึ่งของเมือง การสร้างพื้นที่แห่งมิตรภาพระหว่างสองรัฐเป็นเรื่องที่ชาวเชียงของทำมาอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านการจัดกิจกรรมทางประเพณี และการร่วมมือกันในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นของส่วนรวมในแม่น้ำโขง

_____ แม่น้ำโขงและเส้นเขตแดนเชียงของกับเพื่อนบ้าน กลั้บกลายมาเป็นพื้นที่สุนทรียภาพที่สามารถเดินทางซึมซับความสงบและความสวยงามของธรรมชาติในแม่น้ำแห่งชีวิตที่ชื่อแม่น้ำโขงได้อย่างมีความสุข

คุณค่าของเมือง

เชียงของเดินได้ -- สงบ -- ปลอดภัย

_____ เมืองเชียงของหลังจากการเปิดสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 ประชาคมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสร้างทางเลือกเพื่อการเปลี่ยนแปลงเมืองเชียงของให้เป็นเมืองที่เดินเที่ยวได้ เนื่องจากเป็นเมืองที่สงบ และปลอดภัย การเดินศึกษาคุณค่าของเมืองเชียงของที่เป็นเมืองที่มีประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ผวนกับวัฒนธรรมประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะตัว เช่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับปลาบึกและแม่น้ำโขง

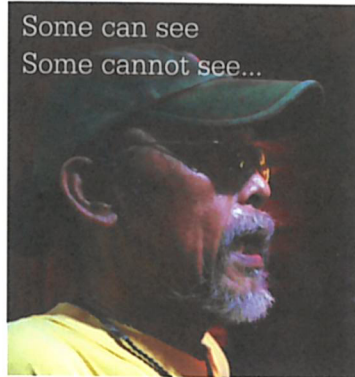

เจ้าชายอาภิณีโน แห่งประเทศญี่ปุ่น ขณะทรงศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ที่หลากหลายระหว่างมนุษย์กับไก่ ในจังหวัดเชียงราย หลังจากที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปลาบึก เสร็จสิ้นแล้ว

_____ ดังนั้นการนำเสนอคุณค่าของเมืองที่เป็นนามธรรมให้ปรากฏในรูปธรรม การรื้อฟื้นพื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมือง เช่น กำแพง และคูเมือง การสร้างประวัติศาสตร์ครอบครัวของชาวเชียงของในปัจจุบัน ให้ปรากฏเห็นในที่สาธารณะ เช่น หน้าบ้าน เป็นพื้นที่ที่ให้ผู้คนสัมผัสถึงลมหายใจของเมืองที่ประกอบขึ้นด้วยประวัติศาสตร์ของพลเมือง รวมถึงการสร้างพื้นที่ของเมืองที่แสดงถึงการมาเยือนของบุคคลสำคัญ ที่เดินทางมายังเมืองเชียงของตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น การเสด็จพระราชดำเนินมาศึกษาวิจัยเรื่องปลาบึกของเจ้าชายอาภิณีโน แห่งประเทศญี่ปุ่น และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4

ความรู้ที่แฝงฝังอยู่ในเมือง

ผู้คนสามารถรับมือ
กับความเปลี่ยนแปลงได้ดี --

เมืองนี้มีอะไรดี
ที่เชียงของ...

บางคนเห็น

บางคนก็ไม่เห็น...

แต่ผมเห็นในสิ่งที่

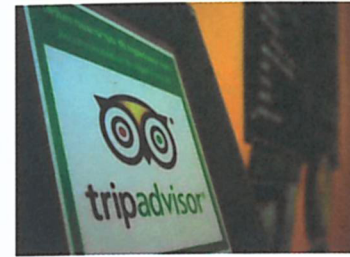
หลายคนไม่เห็น...

—— ความรู้ที่แฝงฝังอยู่ในเมืองเชียงของได้แก่ความรู้เรื่องชายแดน และความรู้เกี่ยวกับแม่น้ำโขง ความเป็นเมืองชายแดนมาอย่างยาวนาน ทำให้ผู้คนในเมืองนี้มีความสามารถรับมือในความเปลี่ยนแปลงได้ดี และเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานของผู้คนอย่างหลากหลาย ทำให้เมืองมีกิจกรรมทางการค้า การลงทุน และกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างมากมาย มีการตั้งคำถามในการวิจัยว่าทำไมเมืองเชียงของถึงดึงดูดผู้คนมายังที่เมืองนี้

—— จากการเก็บข้อมูลชาวบ้านที่เป็นคนเชียงของและที่ประกอบอาชีพการท่องเที่ยวในประเด็นเรื่องเมืองเชียงของได้อย่างไร ส่วนใหญ่จะตอบว่าเป็นเมืองสงบ เรียบง่าย และที่สำคัญ คือ เป็นเมืองที่ปลอดภัย โดยขอยกกรณี “ลุงจ๊อบ” (นามสมมติ) เป็นคนที่เดินทางมาทำโรงแรมเล็กๆ และขณะนี้ได้เปิดร้านอาหารเม็กซิกัน และเป็นร้านที่นักท่องเที่ยวบอกต่อๆ กันว่าต้องมากินอาหารที่ร้านนี้ กล่าวว่า “เมืองนี้มีอะไรดีที่เชียงของ...บางคนเห็น บางคนก็ไม่เห็น...แต่ผมเห็นในสิ่งที่หลายคนไม่เห็น...”

—— โดยที่ร้านของลุงจ๊อบจะมีป้ายบอกว่า “Quality takes time” เพื่อให้เห็นว่า เมืองเชียงของไม่ต้องรีบ ทำอาหารที่ละจาน ถ้ารีบร้อนก็เชิญที่ร้านอื่นจะเร็วกว่า และลุงบอกว่า ไม่ต้องการลูกค้ามาก “แค่ขายวันละสองจานก็อยู่ได้แล้ว”

—— เมืองเชียงของมีความรู้ที่แฝงฝังอยู่ในเมืองแต่การสัมผัสเมืองเชียงของในฐานะเมืองสุนทรียภาพนั้น ต้องสัมผัสด้วยใจและใช้เวลากับเมืองเชียงของนานๆ

เชียงของ --

เมืองสุนทรียภาพ

ที่ต้องสัมผัสด้วยใจ

—— สุนทรียภาพเมืองเชียงของจึงเป็นสุนทรียภาพแบบลูกผสม และมีความเป็นชาวบ้าน ที่มีรสนิยมที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า “Kitsch” หมายถึง ศิลปะที่เลียนแบบ แต่ทำได้ไม่เหมือน แต่ใส่รสนิยมของตนเองเข้าไปด้วย ดังนั้น ในประเด็นนี้ นับว่าเป็นจุดเด่นของเชียงของ ที่มีสุนทรียภาพแบบ “สามัญ” สร้างความ

สนิสนมเข้าถึงง่ายจริงใจ ไร้พิธีรีตอง นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเมืองที่น่าสนใจ และจุดเด่นที่สำคัญ คือ ความร่วมมือร่วมใจของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชน ที่ทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี

—— ชาวบ้าน ส่วนราชการ และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเป็นอย่างดี และไม่ยากให้เมืองทั้งสอง กลายเป็นเหยื่อของความเปลี่ยนแปลงนี้ มีความพยายามในการสร้างเมืองคู่ขนาน ในอำเภอเชียงของ เป็นหนึ่งเมืองสองแบบ เพื่อคงสภาพเมืองเวียงเชียงของไว้ให้มีความสงบ แต่เมืองใหม่ที่จะสร้างขึ้นนั้นก็พื้นที่ทางเศรษฐกิจ เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลง และใช้แนวทางเมืองสุนทรียภาพในการจัดการเมืองเก่า ให้เป็นพื้นที่ที่จะรักษาอัตลักษณ์ของเชียงของ

ความหมายของรูป

ปลาเข้

—

_____ ปลาบึก เป็นสัตว์ในมิตินวัฒนธรรม มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Mekong Giant Catfish (ชื่อวิทยาศาสตร์ Pangasianodon gigas) จัดเป็นปลาน้ำจืดที่ไม่มีเกล็ดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ปลาบึก มีถิ่นอาศัยในเฉพาะแม่น้ำโขงแห่งเดียวเท่านั้น นับตั้งแต่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ลงมาประเทศสาธารณรัฐเมียนมาร์ ต่อด้วยประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้าสู่ประเทศไทย ประเทศไทย ประเทศกัมพูชา และสาธารณรัฐเวียดนามตอนใต้

_____ สำหรับประเทศไทยพบปลาบึกตลอดแนวลำน้ำโขงตั้งแต่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายลงไปจนถึงอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยที่เมืองเชียงของ บริเวณหาดไคร้ เป็นแหล่งที่ปลาบึกมาผสมพันธุ์

_____ ชาวบ้านมีความสามารถในการอธิบายเรื่องปลาบึกโดยให้ความหมายของปลาบึก ในฐานะสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปลาบึก มีความหมาย เป็นสัตว์ที่มีอิทธิฤทธิ์ เช่น นาค ช้างงู จะปรากฏในตำนานการล่มสลายของเมืองบางแห่ง เมื่อกินปลาไหลเผือก หรือการได้แต่งงานกับลูกพญานาค ปลาบึกมีลำดับชั้นเหนือกว่าปลาชนิดอื่นๆ กล่าวคือ เป็นปลาที่มีเจ้าของ (หมายถึง ผี) ที่ต้องแบ่งปันกันที่ต้องขอจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (ผี) การล่าปลาบึกนั้น ต้องขออนุญาตสิ่งศักดิ์ที่เป็นเจ้าของก่อนเสมอ การล่าเมื่อได้ปลาตัวแรกนั้น จะต้องแจกจ่ายให้กับชาวบ้านให้ครบถ้วน และเมื่อจับได้ตัวที่ 2 ครั้งหนึ่งสามารถขายได้ จนเมื่อจับได้ปลาตัวที่ 3 ผู้ล่าจึงสามารถขายได้ทั้งตัว ดังนั้น จึงเห็นว่าปลาบึกเป็นของส่วนรวมไม่ได้เป็นของคนใดคนหนึ่งจนกว่าจะมีมากเพียงพอ เป็นมิตินของการอนุรักษ์และจัดการมรดกวัฒนธรรมร่วมของชาวบ้าน แตกต่างจากการล่าเพื่อการท่องเที่ยว และการค้า

_____ ส่วนสำหรับเมืองเชียงของ ชาวบ้านสามารถจำแนกความแตกต่างของปลาบึกได้จากรูปร่างลักษณะ แหล่งที่มา และระยะเวลาที่มาถึงพื้นที่ ปลาบึกในทัศนะของนักวิชาการประมงจะมีชนิดเดียวแต่สำหรับชาวบ้านมีการแบ่งประเภทปลาบึกออกเป็น 5 แบบด้วยกัน

- _____ 1. หัวใหญ่ หัวภูมิ หางยาว หนักประมาณ 300 กิโลกรัม จะมาขายปีของการจับปลา
- _____ 2. ปลานาง รูปร่างสวยกว่า สีชมพู 170-200 กิโลกรัม
- _____ 3. ปลาปากลิ้น ปลาปากวิด ตัวสีเทา ท้องชมพู
- _____ 4. ปลามะไฟ หัวเรียวยาว ท้องสีชมพูออกส้มแดง จะมาเป็นฝูง
- _____ 5. ปลาน้ำจืด สีดำ หางเทาอมดำ ท้องออกสีเทาอมขาว

เชียงของ...ผ่านการเปลี่ยนแปลงมาแล้วหลายครั้ง
แต่สำหรับการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4
จะทำให้เชียงของต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ...